MUNTEANU, Cristinel, 2010, *Teze despre problema terminologiei. Perspectiva lui Eugeniu Coșeriu*, în *Limba română*, vol. 175, nr 1-2, Chișinău, p. 115-119.
OANCEA, Ileana, OBROCEA, Nadia, 2017, *„Mizeria și splendoarea traducerii. Modelul Coșeriu"* în *Studii de traductologie românească. I. Discurs traductiv, discurs metatraductiv. In honorem professoris Ileana Oancea*, Editura Universității de Vest, Timișoara, p. 11-36.
VARGA, Cristina, 2013, *Eugeniu Coșeriu. Teoria traducerii*, în *Limba română*, anul XXIII, nr 5-6, Chișinău, p. 108-115.
VÎLCU, Cornel, 2002-2003, *De la semnificat la designat. Excurs despre Logos Semantikos* în *DACOROMANIA*, seria nouă VII-VIII, Cluj-Napoca, p. 141-157.
ZBANȚ, Ludmila, ZBANȚ, Cristina, 2011, *Abordarea textuală a traducerii în viziunea lui Eugeniu Coșeriu*, în *Anuar de istorie și lingvistică literară*, t.LI, București, p. 427-436.

REALITĂȚI LINGVISTICE ȘI EXTRALINGVISTICE ÎN TRADUCERE DIN PERSPECTIVĂ COȘERIANĂ. STUDIU DE CAZ ÎN INTERPRETAREA CONSECUTIVĂ ÎN CONTEXT UNIVERSITAR

Ina SÎTNIC
Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

Abstract: *According to one of the most important translation theories put forward by the distinguished linguist E. Coseriu, translation is an activity of transfer, a special type of oral communication by means of which some already known language content is communicated into another language. In Coseriu's opinion, a particular contribution to the translation approach from the linguistic and extralinguistic perspective is the triad designation – "signifié" – sense, a fundamental concept with a major impact in the process of explaining and understanding translation. The aim of this study is to assess the degree of manifestation of the linguistic and extralinguistic competences in the context of training and educating future consecutive interpreters in academic environment. The degree of manifestation of linguistic competence was assessed through students' abilities of appropriate transfer of morpho-syntactic, lexical information, semantic adequacy of the message issued by the speaker. The degree of manifestation of extralinguistic competence was assessed in the light of understanding the meaning of some concepts and realities and the ability of their interpretation and application beyond their linguistic meaning.*
Keywords: *consecutive interpreting, linguistic competence, extralinguistic competence, speech*

INTRODUCERE. Competența lingvistică și competența extralingvistică în interpretarea consecutivă

Potrivit marelui savant E. Coșeriu traducerea este o activitate de transfer – un tip particular de vorbire prin care se comunică un conținut lingvistic deja cunoscut, iar un aport substanțial la abordarea traductologică din perspectivă lingvistică și extralingvistică pe care îl are lingvistul este aducerea în discuție a unui concept fundamental – triada *desemnare – sens – semnificat* cu un puternic impact în explicarea traducerii. E. Coșeriu delimitează cele trei tipuri de conținut lingvistic inplicat în procesul de traducere: *desemnarea* care reprezintă referința la realitate, fapte, lucruri extralingvistice, *semnificatul* care este conținutul exclusiv lingvistic și *sensul* – conținutul propriu unui discurs care, din punct de vedere lingvistic, reprezintă finalitatea discursului exprimat prin semnificat și prin desemnare, la constituirea căruia contribuie cunoașterea lucrurilor și a contextelor. În stabilirea relației dintre limbă și discurs, E. Coşeriu afirmă că limba prin care este creat discursul este cea utilizată într-o situație extralingvistică, iar finalitatea traducerii este de a reda aceeași referire la realitate și același sens cu mijloacele altei limbi. În raport cu conceptele discutate, savantul consideră că majoritatea greșelilor de traducere sunt cauzate de o deverbalizare incompletă sau de o reverbalizare greșită, aspecte care au fost cercetate și în lucrarea de față.

Elementele de bază pe care un traducător profesionist trebuie să le ia în considerare și să le aplice sunt utilizarea cunoștințelor lingvistice și cele extralingvistice (Coseriu, 2009: 301) care formează baza competenței de traducere și presupun aplicarea metodelor, cercetarea, identificarea și soluționarea problemelor de traducere. Cunoștințele utilizate vor determina nivelul de comprehensiune care, în cele din urmă, afectează calitatea produsului interpretării. Studiile arată că traducătorul care poate conceptualiza sensul contextual în baza cunoștințelor lingvistice și extralingvistice, poate traduce mai bine și mai creativ. Abordarea lingvistică și textuală/discursivă pe de o parte și ignorarea cunoștințelor extralingvistice pe de altă parte, conduc la traducere literală și, prin urmare, la un discurs de o calitate îndoielnică. Cunoștințele extralingvistice, așadar, au un rol semnificativ în construirea comprehensiunii, întrucât acestea îi permit traducătorului să înțeleagă sensul textului/discursului la niveluri mai profunde.

Competența lingvistică: componenta lexicală și gramaticală. Un aspect important deseori menționat în literatura de specialitate referitor la instruirea viitorilor interpreți de consecutivă este necesitatea de a-și forma competențele lingvistice pe tot parcursul pregătirii universitare dar și după încheierea acesteia. În acest sens, se insistă pe importanța perfecționării continue nu doar a limbii străine ci și a limbii materne (Seleskovitch, Lederer, 1989: 74). Bineînțeles, competențele lingvistice ale interpreților trebuie să fie excelente, ceea ce înseamnă mai mult decât a fi fluent în limbile de lucru, iar nivelul la care acestea trebuie să fie stăpânite nu se rezumă doar la stilul general conversațional ci, de asemenea, la limbajele specializate.

Competența transferului semantico-pragmatic. Unele dintre principalele obiective ale procesului de interpretare consecutivă sunt: 1) analiza semantică a discursului-sursă prin procesarea cognitiv-analitică pentru identificarea unităților de sens și transferarea ulterioară a informației în LȚ și 2) analiza stilistico-pragmatică prin clarificarea sensului unităților lingvistice care, în funcție de contextul lingvistic și situația de comunicare, comportă conotații și nuanțe de sens diferite decât cele directe la care apelează, de cele mai multe ori, studenții aflați la etapa inițială în instruire. Evaluarea gradului de manifestare a competențelor de transfer semantico-pragmatic în contextul studiului de față este realizată prin determinarea nivelului de recepționare și transfer semantic al mesajului audiat și poate fi îndeplinită la etapa inițială a formării competențelor de interpretare consecutivă prin exerciții de ascultare activă și analiză discursivă pentru care studentul-interpret va recurge la informația stocată în memorie și la alte competențe de interpretare consecutivă achiziționate.

Competența extralingvistică. Elementele de bază pe care viitorul interpret de consecutivă trebuie să învețe să le aplice în procesul de interpretare sunt utilizarea cunoștințelor lingvistice și extralingvistice. Cunoștințele extralingvistice presupun accesarea informației despre subiectul discursului și situația de comunicare prin aplicarea metodelor și strategiilor de cercetare și documentare. De asemenea, competențele extralingvistice sunt orientate către identificarea și soluționarea problemelor de traducere. Pentru a evita capcanele traducerii literale studenții sunt încurajați să transcendă lingvisticul și să acceseze nivelul noțional și conceptual pentru a le permite și facilita comprehensiunea discursului în profunzime.

METODOLOGIA STUDIULUI. Scopul prezentului studiu este evaluarea gradului de manifestare a competenței lingvistice și a competenței extralingvistice în contextul pregătirii viitorilor interpreți de consecutivă în mediul academic.

Gradul de manifestare a competenței lingvistice a fost evaluat din perspectiva componentei lexicale și morfosintactice – adică a conținutului lingvistic, iar gradul de manifestare a competenței extralingvistice a fost evaluat în lumina *desemnării*, aici, a cunoștințelor generale ale studenților. Subiecții participanți la studiu au fost 10 studenți ai anului 2 din cadrul departamentului Traducere, Interpretare și Lingvistică Aplicată, ciclul licență, care au interpretat patru discursuri cu înregistrare pe suport audio pe care, ulterior, le-am analizat. Discursurile au fost selectate din baza de date cu discursuri Speech Repository a Comisiei Europene: „Soap operas - not just a form of entertainment" (care se pliază pe competența lingvistică: componenta lexicală), „School uniforms" (pentru evaluarea competenței lingvistice: componenta gramaticală), „Address at the Hiroshima Peace Memorial" (pentru evaluarea competenței semantico-pragmatice), „9/11 over 10 years on - the health

concerns for firefighters" (selectat pentru competența extralingvistică). Ele reprezintă discursuri autentice utilizate în contextul interpretării de conferință și sunt concepute ca material pedagogic în instruirea studenților

Subiecții au efectuat un exercițiu de pre-interpretare consecutivă din limba engleză în limba română a fiecărui discurs. Am adoptat această tactică pentru a accentua rolul exercițiilor de pre-interpretare ca parte componentă a strategiei didactice în formarea competențelor studenților. Calitatea produsului interpretării consecutive a fost analizată din perspectiva erorilor de interpretare consecutivă identificate: *erori lexicale, gramaticale, semantico-pragmatice* și *erori extralingvistice*.

Pentru evaluarea gradului de manifestare a competenței gramaticale am aplicat exercițiul *„Completarea spațiilor libere"* care presupune determinarea, la auz, a formelor verbale temporale corespunzătoare și a competențelor studenților de a transpune, contextual sensul exprimat de formele verbale respective în mod corect, din LS în LȚ. Pentru evaluarea gradului de manifestare a competenței lexicale am aplicat exercițiul *„Traducere la vedere"* scopul căruia este consolidarea cunoștințelor studenților prin confruntarea cu potențiale dificultăți: interferențe lingvistice, traducere literală, paronimie intralingvistică. Pentru consolidarea cunoștințelor semantice și pragmatice am utilizat exercițiul de pre-interpretare consecutivă *„Protocolul evocării informației"* care oferă date prețioase despre nivelul de comprehensiune a discursului și scoate în evidență potențiale dificultăți și probleme de interpretare individuale și/sau specifice. Pentru evaluarea cunoștințelor generale ale studenților în baza discursului propus, ținând cont de subiectul la care se raportează discursul am aplicat exercițiul *„Asocieri lexicale"*.

ANALIZA DATELOR

În rezultatul analizei cantitative a discursului interpretat de către studenți (Fig. 1) pentru evaluarea **competenței lingvistice: componenta gramaticală** am determinat că cele mai numeroase au fost erorile asociate sensului fals (48,83%) și erorile morfosintactice (25,58%).

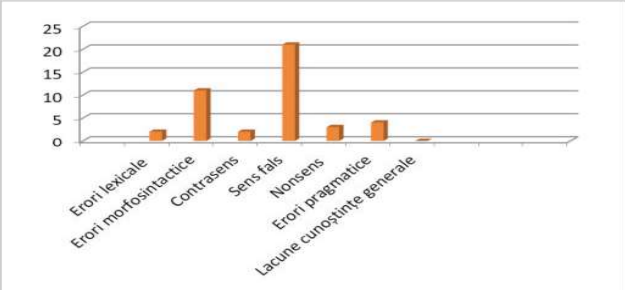


Fig. 1 Gradul de manifestare a competenței lingvistice: componenta gramaticală

Ilustrăm cu unele exemple.

- *„Dacă tu **crești** și **trebuie să mergi** la școală în Marea Britanie tu probabil **trebuie** să porți o uniformă la școală. Pentru fete asta **înseamnă** să poarte un sacou o blujă o bluză și o fustă un sacou și probabil o cravată. Pentru băieți asta **înseamnă** de a purta un sacou o cămașă și desigur o cravată."* Prezentul perfect al verbelor *„to grow up"* și *„to go"* ar fi trebuit traduse în română prin perfectul compus *„ai crescut"* și *„ai mers"*. Trecutul simplu al lui *„to have to"* trebuia redat prin *„a trebuit"* iar *„would have" + participiul trecut* al verbului *„to mean"* – prin condiționalul-optativ perfect *„ar fi însemnat"*.
- *„Haideți să observăm* […] ***de ce elevii se îmbracă la fel la școală**."* O variantă corectă a enunțului ar fi următoarea: *„Însă această temă a creat o divizare în societatea britanică mulți dintre oameni fiind împotriva purtării uniformelor alții susținând această idee*. ***Haideți să vedem care sunt argumentele lor**."*

Analiza cantitativă a discursului interpretat de către studenți (Fig. 2) pentru evaluarea **competenței lingvistice: componenta lexicală** a demonstrat că cele mai numerice au fost erorile asociate sensului fals (36%) și cele lexicale (29,33%).

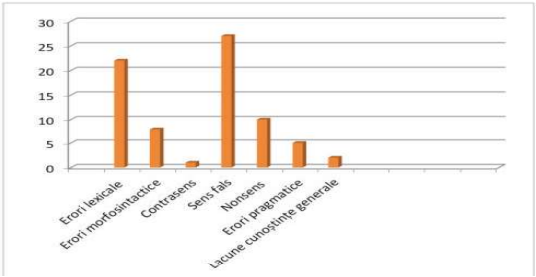


Fig. 2 Gradul de manifestare a competenței lingvistice: componenta lexicală

Prezentăm câteva unități de interpretare consecutivă extrase din discursurile studenților.

Lexeme asemănătoare sau identice ca formă, în română și engleză, dar diferite ca sens, în capcana cărora au căzut unii studenți sunt: *„to appeal to"* tradus în mod eronat în română prin *„a apela"*, *„series"* redat greșit prin *„serie"*, *„character"* cu sensul de *„personaj"* și nu *„caracter"*.

- *„Telenovelele **apelează** la mulți oameni* […]." O variantă acceptabilă propusă de către un student: „*Telenovelele **le plac** multor persoane*."
- *„Dacă un spectator* […] *se poate identifica* […] *cu actorul din această **serie** el poate să* […] *se identifice cu el în același **caracter***." În limba română „filmul care apare pe fragmente prezentate succesiv" este *„serial"* și nu *„serie"*, iar confuzia redată de traducerea cuvântului *„character"* se regăsește în omonimia interlingvistică parțială a cuvântului în raport cu unul dintre echivalențele sale.
- „*Mesajele de exemplu* […] *statutul femeii în **țările dezvoltate*** […]." Traducerea corectă a sintagmei „*developing countries"* este *„țări în curs de dezvoltare"*.

În urma analizei cantitative a discursului interpretat (Fig. 3) pentru evaluarea **competenței semantico-pragmatice** am stabilit că cele mai numerice erori au fost asociate sensului fals (38,7%) și erorilor morfosintactice (19,35%). Erorile pragmatice au constituit 8,06%.

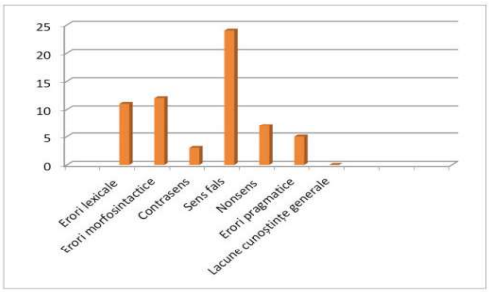


Fig. 3 Gradul de manifestare a competenței semantico-pragmatice

Prezentăm unele unități de interpretare consecutivă pentru ilustrare.

- *„De ce **am venit** în **acel** loc la Hiroshima."* Verbul *„a veni"* trebuia tradus prin prezent iar adjectivul demonstrativ *„acel"* trebuia să indice apropierea.
- […] „***Războaiele Mondiale** urmăresc– urmăresc aceleași aceleași motive de a cuceri* […]." Utilizarea la plural a substantivului *„Război Mondial"* denaturează sensul. Originalul face referire la *„al Doilea Război Mondial"*.
- *„În ultimii ani* […] *aproximativ de **60 de oameni** printre care femei și copii, bărbați au murit* […]." În exemplul de mai sus eroarea se explică prin în utilizarea numeralului greșit. Originalul face referire la *„60 de milioane de oameni"*.
- Referindu-se la fluxul exploziei provocată de bomba atomică, autorul discursului a utilizat metafora *„**A flash of light and a wall of fire** destroyed a city […]"*, tradusă literal și în afara contextului: ***Luminile și focurile au distrus orașul*** […].
- Expresia *„Their souls speak to us"* este o personificare care, din cauza interpretării eronate în limba română, a alterat valoarea semantică și stilistică a discursului-țintă: „***Sufletele lor mai sunt și acum printre noi***."

Analiza cantitativă a discursului interpretat (Fig. 4) pentru evaluarea **competenței extralingvistice** a demonstrat că cea mai mare pondere a avut-o sensul fals (41,93%) urmat de erorile morfosintactice (22,58%). Erorile asociate lacunelor de cunoștințe generale au reprezentat 6,45%.

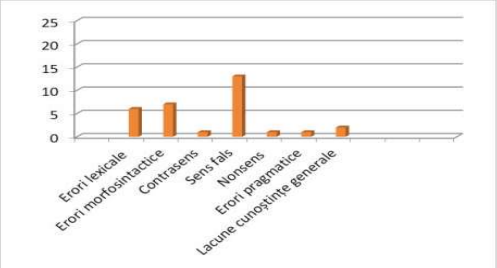


Fig. 4 Gradul de manifestare a competenței extralingvistice

Ilustrăm mai jos cu unități de interpretare consecutivă extrase din discursurile studenților.

- ***„Acolo este un loc al** Turnurilor Gemene numit Zona Zero[ăă] **Acolo este** un loc memorial unde este– a fost aniversată* […].” *„There”* din structura *„there is”* nu are funcție de adverb de loc, ci posedă valoare introductivă. Traducerea *„**acolo este** un loc”* copiază sintaxa din limba engleză. Versiuni corecte în română ar fi fost *„există un loc”*, *„este un loc”.*
- *„Acum în locul blocurilor gemene este:: este desigur focarul este memoriul este memoriul care– construit **peste zece ani după atac*** […].” Eroarea este asociată cu traducerea greșită a informației numerice.
- *„Sunt zece ani de la 19 septembrie când a avut loc atacul acelor două **Blocuri Gemene din New York în Parcul Central***.” Eroarea din enunțul de mai sus este asociată traducerii *„World Trade Center”* prin *„Parcul Central”*, fapt ce rezultă în denaturarea realităților geografice.
- *„Mulți dintre ei au un procent mare de:: a:: a avea cancer de piele, cancer la **glande tiroide*** […].” Substantivul la numărul plural *„glande tiroide”* trebuia tradus la singular.

Concluzii

Din perspectiva conținutului lingvistic și extralingvistic și al transpunerii acestuia din limba engleză în limba română am constatat următoarele:

1. Evaluarea gradului de manifestare a competenței lingvistice și extralingvistice ne-a permis să constatăm că sensul fals a înregistrat cea mai mare pondere în rândul erorilor de interpretare consecutivă identificate în toate discursurile.
2. Deși subiecții studiului au efectuat exerciții de pre-interpretare consecutivă orientate spre eludarea erorilor specifice competențelor evaluate, rezultatele au arătat că pentru competența lingvistică, componenta lexicală și componenta morfo-sintactică rata numerică a erorilor lexicale și, respectiv, morfosintactice, a fost la un nivel înalt, urmând erorile asociate sensului fals. Acești indicatori atenționează asupra necesității dezvoltării mai intensive a competențelor respective.
3. Pe de altă parte, analiza discursurilor interpretate consecutiv pentru evaluarea competenței semantico-pragmatice a indicat asupra sensului fals drept eroarea cu cea mai mare pondere, iar contrasensul, nonsensul și erorile pragmatice au prezentat cote procentuale mai mici comparativ cu celelalte variabile: erorile lexicale și morfosintactice.
4. În aceeași ordine de idei, în contextul evaluării competenței extralingvistice, rata numerică a erorilor asociate lipsei de cunoștințe generale a succedat-o pe cea a sensului fals, a erorilor lexicale și morfosintactice.

Bibliografie:

COŞERIU, Eugeniu, 2009, *Omul și limbajul său: studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală*, Iași: Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”. pp.112-134.